

PAPER DETAILS

TITLE: 8. Sinif T.C. Inkilap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının İçerik Düzenleme İlkelerine Uygunlugunun Incelenmesi

AUTHORS: Aylin KAYA,Osman GÜL

PAGES: 220-247

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1377598>

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının İçerik Düzenleme İlkelerine Uygunluğunun İncelenmesi**

Aylin KAYA ŞENGÜN^{1*} & Osman Kubilay GÜL²

Gönderilme Tarihi: 04 Kasım 2020
DOI: 10.38015/sbyy.820410

Kabul Tarihi: 14 Kasım 2020

Öz:

Bu araştırmanın amacı, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ders kitabı olarak belirlenen 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içerik düzenleme ilkelerine uygunluğunun incelenmesidir.

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri kaynağı olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılında ders kitabı olarak belirlenen 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabından yararlanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalar doğrultusunda betimsel analiz yapılarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında içerik sunulurken bazı konularda kazanımı yansıtacak düzeyde bilgiye yer verilmediği görülse de ders kitabı içeriği, öğretim programı kazanımları ile tutarlı bulunmuştur. Ders kitabında sunulan içerik, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun, açık ve anlaşılır şekilde verilmiştir. Ders kitabında güncel öğelerin kullanıldığı fakat yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Ders kitabında daha çok resim/fotoğraf, harita görsellerine yer verilmekte olup logo, kroki, kronolojik çizelge, arma gibi görsellerin daha az sayıda yer aldığı tespit edilmiştir. Görsel öğelerin genel olarak net, anlaşılır, açıklamalı ve kazanımlara uygun olduğu görülmekle birlikte siyah-beyaz, net olmayan görsellerin de ders kitabında yer aldığı görülmüştür. Ders kitabında yer alan hazırlık sorularının konu ve kazanımla ilgili, öğrenci seviyesine de uygun olduğu görülmüştür. Hazırlık sorularının hem öğrencinin bilgi düzeyini ölçen nitelikte olduğu hem de öğrenciye araştırma, inceleme, düşünme ve sorgulama becerisi kazandırmaya yönelik olduğu görülmüştür. Ders kitabında yer alan değerlendirme soruları (klasik, boşluk doldurma, doğru/yanlış, çoktan seçmeli), dersin içeriğine ve dersin kazanımlarına uygun şekilde sunulmuştur. Ders kitabı içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygun oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, ders kitabı, içerik.

Abstract:

The aim of this study is to examine the compliance of the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, which has been determined as a course book for the academic year 2019-2020, to the content organizing principles.

The study was carried out using document analysis method among qualitative research

¹Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye. Orcid ID: 0000-0002-7901-6384

²Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-9829-1819

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author): aylinkaya35@gmail.com

**Bu çalışma Aylin KAYA ŞENGÜN tarafından Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsüne sunulan "8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabının İçerik Düzenleme İlkelerine Uygunluğunun İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

methods. As the data source in research, from the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, which had been determined as the course book for academic year 2019-2020 by the Ministry of Education, was benefited. The data obtained in the study were analyzed through descriptive analysis in line with the themes previously determined.

According to the results of the research, while the content was presented in the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, its content was found to be consistent with the curriculum achievements, although it was observed that there was not enough knowledge to reflect the attainment in some subjects. The content presented in the course book is given in a clear and understandable manner and also in accordance with the student's readiness level. It has been understood that current items are used in the course book but not one a sufficient level. There are more pictures/photos and maps in the course book images. It has been determined that visuals such as logo, sketch, chronological chart, and emblem are included in the course book, although to a lesser extent. Although visual items are generally seen to be clear, understandable, annotated and suitable for the acquisitions, black and white, unclear visuals exist also in the course book. It has been understood that the preparatory questions in the course book are relevant to the subject and attainment and also appropriate for the student level. It has been seen that the preparation questions are both measuring the level of knowledge of students and providing them with research, analysis, thinking and questioning skills. The evaluation questions in the course book (classic, fill-in-the-blank, true/false, multiple choice) are presented in accordance with the content and outcome of the course. It has been concluded that the content of the textbook was created in accordance with learning-teaching principles.

Keywords: The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, course book, content.

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde eğitim alanında yaşanan gelişmeleri takip etmek ve bu gelişmelere ulaşmak günümüz için vazgeçilmez olmuştur. Eğitim içinde toplumun tarihini ilgilendiren konulara yer verme ve geçmişini bilerek geleceğini sağlam adımlarla kuran vatandaşlar yetiştirme amacıyla 8.sınıf seviyesinde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi karşımıza çıkmaktadır. Toplumun kendini diğer milletlerden ayıran özelliklerini bilmesi kendi ulusal tarihine, kültürüne ulaşabilmesi için T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi kapsamından faydalanması ve bunu yaparken de gerek ders öğretmenleri gerekse ders materyalleri ile bunu gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bu dersin istenen hedeflere ve amacına ulaşması için öğretim programı, öğretmeni, ders kitabı, öğrencisi bir bütün olarak ele alınmalıdır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde beklenen hedeflere ulaşabilmek için en önemli ve en çok kullanılan araçlardan birisi olan ders kitabının amacına uygun, doğru hazırlanması önem taşımaktadır. Bu araştırmada, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kaynak olarak kullanılan 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı, içeriğin hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar ile birlikte incelenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi ve Öğretim Programı

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, tarih adı verilen ve geçmiş, bugün ve gelecek üzerine kurulu bir alanda, ülkemizde yetişen kuşaklara çağdaş toplum koşullarını, demokrasi ilke ve kurallarını, Türkiye'nin karmaşık uluslararası ilişkiler içinde karşısına çıkan sorunları çözmede ne gibi güçlüklerle karşılaştığını tanıtabilecek nitelikte bir ders olarak ifade edilmektedir (Candan, 2010, s. 14).

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersi ile genel olarak, gençlerde Türk inkılabının temel felsefesine, Cumhuriyet rejimine ve Atatürk İlke ve İnkılaplarına yönelik olumlu tutum kazandırmak hedeflenmektedir (Safran, 2006, s. 113). İlköğretimde Sosyal Bilgilerin bir parçası olarak düşünülmesi gereken İnkılap Tarihi konularının Sosyal Bilgiler dersinin amaç ve

yapısına uygun biçimde, öğrenciye yakın çevresi ile ilgili davranış, olumlu tutum ve değer kazandırabilecek şekilde verilmesi uygun görülmektedir (Safran, 2006, s. 108).

İnkılap Tarihi dersleri ilk, orta ve yükseköğretimde verilmektedir. İlköğretim düzeyinde İnkılap Tarihi öğretimi programlar yoluyla üç şekilde gerçekleştirilmektedir: İlk olarak İnkılap Tarihi konularına Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde yer verilmektedir. İkinci olarak ilköğretim 8. sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adı altında sunulmaktadır. Üçüncü olarak ise mevcut öğretim programlarının pek çoğunda “Atatürkçülükle ilgili konular” adı altında yapılan ve bu öğretim programları ile birlikte yürütülen uygulama olarak gösterilmektedir (Yılmaz, 2005, s. 145). İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretiminde klasik tarih anlayışı içerisinde çıkarılarak güncel hayatla bağlantısının kurularak; salt isim, tarih ya da olayların öğretiminden ziyade konuların geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında ele alındığı süreç temelli anlayış gerekmektedir. Çünkü İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimiyle beklenen fayda, edindiği bilgileri kendi yaşamında uygulayan, eleştirel ve yaratıcı düşünen, Atatürkçülüğü süreç olarak algılayan, çağdaş bireyler yetiştirmek olarak ifade edilmektedir (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s. 40).

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programının amaçları: Atatürk’ün kişilik özelliklerini örnek alan, milli birlik ve beraberlik anlayışı içerisinde hareket eden, Türk milli mücadelesini ve inkılabını kavrayan, insan hakları, ulusal egemenlik ve bağımsızlık kavramlarının farkında olan, vatanını seven, milli kimliğinin farkında olan, Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimseyen, Türkiye’nin jeopolitik önemini bilerek hareket eden, tarih bilinci geliştiren, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlı, mantıklı ve kendilerinin farkında olan bireyler yetiştirmek olarak ifade edilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018, s. 8).

Tablo 1. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı Ünite Kazanım Sayı ve Oranları

Sıra no	Ünite adı	Kazanım sayı	Süre/Ders saati	Oran%
1	Bir Kahraman Doğuyor	4	8	11.1
2	Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	8	18	25
3	Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm	7	14	19.5
4	Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	9	12	16.7
5	Demokratikleşme Çabaları	3	6	8.3
6	Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	3	6	8.3
7	Atatürk’ün Ölümü ve Sonrası	5	8	11.1
Toplam		39	72	100

(MEB, 2018, s. 10).

Tablo 1 T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı ünite kazanım sayısı ve oranları incelendiğinde, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında kazanım olarak sırasıyla en fazla Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye, Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm üniteleri yer alırken ders süresi olarak ise sırayla Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar, Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm, Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitelerinin daha fazla yansıtıldığı görülmektedir. Öğretim programı kapsamında Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası, Demokratikleşme Çabaları üniteleri ise kazanım sayısı ve ders süresi olarak daha az oranla yer almaktadır.

Ders Kitabı

Ders kitabı, örgün ve yaygın eğitim öğretim kurumlarında kurulca okutulması uygun bulunan kitap olarak adlandırılmaktadır (MEB, 2015, s. 1). Ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanarak okutulması uygun bulunmuş kitaplara verilen genel isim olarak belirtilmektedir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, tarihsiz broşür s. 3).

Ders kitapları, belli bir dersin öğretim programına uygun olarak hazırlanmış temel öğretim materyalleri olarak nitelendirilmektedir. Seçilen ders kitabı, öncelikle dersin hedeflerine ve öğrenci düzeyine uygun olmalıdır. Ders kitabındaki bilgilerin bilimsel ve güncel olması sağlanmalıdır. Ayrıca ders kitabı mümkün oldukça görsel unsurları içermelidir ve her ünite ile ilgili yeterli alıştırma ve uygulama yapma olanağı sağlamış olmalıdır (Tan, 2007, s. 166).

Ders kitaplarının kendilerinden beklenen faydayı sağlaması nitelikli ve kullanılabilir olmalarına bağlıdır ve ders kitabının seçiminde birinci özellik içerik olarak gösterilmektedir. İçerikte güncel bilgiler yer almalı, bilgiler resim, grafik gibi görsel materyallerle desteklenmeli, öğrenme ilkeleriyle tutarlı olmalı, konular basitten karmaşığa, somuttan soyuta, kolaydan zora doğru sıralanmalıdır. Ayrıca ders kitabının eğitim programıyla tutarlı ve okunabilir olması sağlanmalı, kavram düzeyi, yazı karakteri ve puntosu, cümle yapısı öğrencinin hazırbulunuşluk seviyesine uygun olarak düzenlenmelidir (Öztürk ve Otluoğlu, 2005, s. 156).

Ders kitapları, ilköğretim birinci kademedan başlayarak öğrencilerin yakın çevrelerinde gerçekleşen olaylarla ilişkilendirilip problem çözme, yaratıcı düşünme becerilerini kullanabilecekleri, edindikleri kazanımları güncel yaşama uygulayabilecekleri tarzda hazırlanmalıdır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s. 41).

Ders kitapları hem kamu (Milli Eğitim Bakanlığı) hem de özel sektör tarafından hazırlanmaktadır. Hazırlık sürecinde yazar, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik uzmanı vb. unvanlı/nitelikli kişiler görev almaktadır. Hazırlanan kitaplar incelenmek ve değerlendirilmek üzere Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığına sunulmaktadır (TTKB, tarihsiz broşür, s. 8).

İçerik

Eğitim, kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal, yetenek ve davranışlarının uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona birtakım amaçlara dönük yeni yetenek, davranış, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmalar olarak ifade edilmektedir (Akyüz, 2010, s. 2). Eğitim programı, öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak tanımlanmaktadır. Eğitim programı, belirlenen hedeflere göre planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsamaktadır. Eğitim programı okul yönetimi altında öğrenme deneyimlerinin bir plan olarak ortaya çıkması yani bir programlama sürecini ifade etmektedir (Demirel, 2009, s. 6-7).

Eğitim programının olmazsa olmaz dört temel ögesi vardır. Bu ögeler (Nas, 2006 s. 49-50):

1. Hedefler
2. İçerik
3. Eğitim durumları (öğrenme-öğretme süreçleri)
4. Değerlendirme (sınama durumları).

Hedef, programının ilk ve en önemli ögesi olup öncelikle hedefler belirlenir, içerik, eğitim durumları, hedefe göre seçilip düzenlenir, sınama durumları da hedeflerin gerçekleşme derecesini belirlemek için kullanılır ve tüm öğeler birbiriyle dayanışma içinde bulunmaktadır (Nas, 2006, s. 50). İçerik boyutunda belirlenen amaçlara ulaşmak için “ne öğretelim” sorusuna yanıt aranmaktadır (Demirel, 2009, s. 136). İçerik, programın kazanımlarını gerçekleştirmek üzere seçilmiş konu alanları, ilkeler, kavramlar, kurallar ve olgular ile sözel/yazılı ve görsel unsurların tamamını ifade etmektedir (TTKB, 2019, s. 37).

İçerik seçiminde dikkat edilmesi gereken hususların bazıları şunlardır (Tan, 2007, s. 58):

- a) Öğretim hedefleri,
- b) Öğrenci hazırbulunuşluk düzeyi,
- c) Aşamalılık,
- d) Bilimsellik, güncellik,
- e) Düşünme yeteneği geliştirme,
- f) Uygulanabilirlik,
- g) Faydalılık, vb.

İçerik Düzenleme İlkeleri

İçerik ögesinde ne öğretileceği yani konunun belirlenmesi söz konusudur. İçerik seçiminde öncelikle içeriğin bir ön aşaması kabul edilen hedefler göz önüne alınmalıdır. Hedeflerden başka içeriğin sunumunda dikkat edilmesi gereken önemli ilkeler mevcut olup bunlar aşağıda yer almaktadır:

İçerik kazanımlarla (hedefle) tutarlı olmalı

İçerik, hedefin aşamalı yazılmış olduğu düzeye uygun davranışları öğrenciye kazandıracak şekilde düzenlenmelidir (Tan, 2007, s. 59). İçerik önkoşul özelliğine göre hem kendi içerisinde hem de diğer ünitelere göre sıralanmalıdır ve hedef, içerikte hangi konuların olacağını belirtmelidir (Sönmez, 2008, s. 60). Öğrenme-öğretme süreci, işe koşulduğu amaca hizmet edici, belirli davranışları geliştirici nitelikte olmalı, hedefler, davranışa dönüştürülmeli ve hangi konu alanı ile kazandırılacağı belirlenmelidir (Köksal ve Atalay, 2019, s. 6).

İçerik öğrenci hazırbulunuşluk düzeyine uygun olmalı

Öğrencinin eğitim ortamına getirdiği bilişsel, duyuşsal, devinişsel, sezgisel becerilerin tümü olarak ele alınan hazırbulunuşluk, hedeflerin belirleyicilerinden biri olarak nitelendirilir. Hedeflere göre oluşan içerik öğrencilere açıklanırken kullanılacak kavramlar öğrenci yaşantısına ve hazırbulunuşluk düzeyine uygun, açık, anlaşılır ve yalın olmalıdır (Sönmez, 2008, s. 63). Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi, öğrencilerin ön öğrenmelere sahip olması, bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerileri içermektedir. Öğrencilerin konuları kavrayabilmeleri için dersin hedeflerinin öğrenci hazırbulunuşluğuna uygun olması sağlanmalıdır (Tan, 2007, s. 59). Öğrencinin gelişimine katkı sağlayacak programlar geliştirilerek uygulanmalı, öğretim etkinliklerinde öğrenciler arasındaki farklılıklar dikkate alınmalıdır (Köksal ve Atalay, 2019, s. 7).

İçerik bilimsel, güncel, geçerli bilgilerden oluşmalı

Bilimsel bilgilerin zamanla değişebileceği göz önüne alınarak içerik, güncel olan bilimsel bilgileri içermelidir. İçerik, program uygulanırken ve uygulandıktan sonraki süreç içinde sürekli revize edilmelidir (Tan, 2007, s. 60). Doğruluk değeri yüksek önermeler, yaşanan gelişme ve değişimler sonucunda elde edilen veriler içerikte yer almalıdır (Sönmez, 2008, s.

60). Öğrencilerin hayatın gerçekleriyle karşı karşıya gelmeleri için aktüel olay ve sorunlar arasında ilişki kurularak öğretim yapılmalıdır (Köksal ve Atalay, 2019, s. 22).

İçerik aşamalı, sistematik şekilde düzenlenmeli

Konular ön koşul ilişkisi dikkate alınarak basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, kolaydan zora doğru aşamaları gözetilerek düzenlenmelidir. İçerik, mantıksal tutarlılık içinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyi ve dersin hedefleri dikkate alınarak aşamalılık ilkesine uygun olmalıdır (Tan, 2007, s. 60). Tarihi olguların sıralanışında kronoloji dikkate alınmakla birlikte öncelik yakın zamana verilmelidir, yaşanan il, ilçe, köyün yakın zamandaki tarihi olgularından başlanarak uzağa doğru gidilmelidir böylece yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanma ilkesi dikkate alınmış olacaktır. İçeriğin birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı sıralandığında öğrenilmesi de daha kolay olabilmektedir (Sönmez, 2008, s. 65).

İçerik düşünme yeteneği geliştirmeli

İçerik, öğrencilerin kendilerini iyi yetiştirebilmeleri, günlük yaşamda karşılaştığı sorunlara çözümler oluşturabilmeleri için düşünme yeteneklerini geliştirebileceği nitelikte düzenlenmelidir (Tan, 2007, s. 61). İçerik aynı zamanda akıl yürütme yollarıyla tutarlı olarak öğrencinin zihinsel süreçleri kullanmasına olanak sağlamalıdır (Sönmez, 2008, s. 61).

İçerik uygulanabilir olmalı

Öğrencilere sunulan içeriğin öğretilmesi için uygun araç-gereç, fiziki koşulların sağlanması ve öğretim yöntemlerinin uygulanabilir olması gerekmektedir (Tan, 2007, s. 61). Bilgiden daha çok yöntem ve tekniğin kullanılmasına önem verilmeli çünkü her çeşit bilgi genellikle yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla elde edilir böylece elde edilen bilgi kolay unutulmaz ayrıca yöntem teknikler örneklerle öğrenciye sunulmalı ve öğrencilerden de bunların kullanılması istenmelidir (Sönmez, 2008, s. 61). Nispeten kalıcı izli davranış değişikliği olan öğrenme sürecinde davranışın kalıcılığı yaparak-yaşayarak gerçekleştirilen aktivitelerle kazandırılır (Köksal ve Atalay, 2019, s. 22).

İçerik faydalı olmalı

İçerikte yer alan konular, öğrencilerin günlük yaşantısında fayda sağlayacak şekilde ve ders için belirlenen sürede öğretebilecek nitelikte olmalıdır (Tan, 2007, s. 61). Üniteyle ilgili hedef davranış kazandırılırken öğrencinin yaşamında yer alan olaylardan başlanılmalı ve içerik öğrencinin yaşadığı doğal ve toplumsal koşullara göre düzenlenmelidir (Sönmez, 2008, s. 64).

İçerik ve diğer ilkeler

İçerik, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, yakın çevreden uzağa, kolaydan zora olacak şekilde sıralanmalıdır. Şema ilkesi dikkate alınarak kişinin yeni bir bilgiyi öğrenirken kendi öğrenme şemasını kurmasına olanak sağlamalıdır. Vardama ilkesi dikkate alınarak öğrencinin bilgi ve becerilerine dayanarak geçmişi, geleceği kestirmesine imkan tanınmalıdır. Alistırma ilkesi göze alınarak bölüm başı, ünite sonunda hedeflerle ilgili sorular bulunmalıdır. Görsel düzen ilkesi göz önüne alınarak tablo, şekil, resim, grafik, haritalarla aslına uygun ve renkli olarak, görselin altına gerekli açıklaması yapılarak desteklenmelidir (Sönmez, 2008, s. 66-67).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, dersin öğretim programında istenen kazanımlara ulaşması için ders kitabının içerik düzenleme ilkelerine uygun ve doğru oluşturulmasının gerekli olduğunun anlaşılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içerik düzenleme ilkelerine uygunluk düzeyine, 2019-2020 eğitim-

öğretim yılında kaynak olarak belirlenen 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelenerek ulaşılmaması amaçlanmıştır.

Bu araştırmada, “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içerik düzenleme ilkelerine uygunluğu nedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmanın alt problemleri;

1. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içeriği kazanımlarla tutarlı mıdır?
2. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının içeriği öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun mudur?
3. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan bilgiler doğru, güncel ve geçerli bilgilerden oluşmakta mıdır?
4. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriği tablo, şekil, resim ile (görsel öğelerle) desteklenmiş midir?
5. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında hedeflenen kazanımlarla ilgili alıştırmalar soruları bulunmakta mıdır?
6. 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı konularının işlenişinde öğrenme-öğretme ilkelerine uyulmuş mudur?
 - a. İçerik somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanmış mıdır?
 - b. Soyutlama ilkesi ile içerikte ana fikir açık ve anlaşılır şekilde ortaya konulmuş mudur?
 - c. Düzey ilkesi ile içerik aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanmış mıdır?
 - d. Şema ilkesi ile içerikte öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre kendi öğrenme şemasını kurmasına olanak sağlanmış mıdır?
 - e. Vardama ilkesi ile içerikte öğrenciye geçmişi ve geleceği kestirmesi için olanak verilmiş midir?
 - f. Materyal örgütleniş ilkesi ile içerik hedefte belirtilen ilkeler etrafında tablo, şema, örneklerle örgütlenerek desteklenmiş midir? Sorularından oluşmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılında kaynak olarak belirlenen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı kullanılmıştır. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelemesi, alt problemlerde belirtilen hususlar dikkate alınıp içerik düzenleme ilkelerini değerlendirmek adına belirlenen nitel ölçütlere göre her alt problem için ayrı ayrı doküman incelemesi yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanmasında kullanılan ders kitabı, Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılı için belirlenen ders kitabı olması ve araştırmacının Sivas ilinde Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak görev yapması dolayısıyla seçilmiştir.

Nitel araştırma, sosyal olguları bağlı oldukları ve içinde yer aldıkları ortamda doğal görünüşleriyle gözlem, görüşme ya da belgeleri değerlendirmek yoluyla bilgi edinme ve bu bilgileri analiz ederek kuram geliştirme olarak tanımlanmaktadır (Glaser ve Strauss, 1967, Akt. İslamoğlu, 2011, s. 186). Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel

veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmayı ifade etmektedir. Nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Glaser, 1978, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Forster, 1994, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187). Toplumbilimlerin bazı alanlarında (örneğin tarih, sosyoloji) görüşme ya da gözlem yoluyla bilgi toplanamadığı için o alandaki dokümanlar incelenerek bilgi edinilmektedir. O alandaki yazılı ve görsel belgelerin incelenmesi için geniş bir kaynak araştırmasına gerek duyulmaktadır. Doküman araştırmasında dikkat edilecek husus, o dokümanların tarafsız ve objektif olmalarını sağlamaktır (İslamoğlu, 2011, s. 194). Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynakları olarak görülmektedir. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilmektedir. Bu anlamda doküman incelemesi, araştırmacıya, zaman ve para tasarrufu anlamında katkıda bulunmaktadır. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187-188).

Verilerin Analizi

Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırmada doküman incelemesi yoluyla elde edilen bilgiler alt problemler dikkate alınarak oluşturulan hususlar çerçevesinde incelenmiş ve belirlenen bu hususlara göre betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz ile araştırmada ulaşılan veriler belirli kategorilerde düzenlenerek yorumlanmıştır.

Betimsel analiz yaklaşımında elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanmaktadır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilmektedir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık biçimde betimlenip daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanarak yorumlanmaktadır ve neden-sonuç ilişkileri irdelenerek birtakım sonuçlara ulaşılmaktadır. Ortaya çıkan temaların ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması da, araştırmacının yapacağı yorumların boyutları arasında yer almaktadır. Betimsel analiz: Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması şeklinde dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Temalar ve Temaların İlişkili Olduğu Durumlar

Araştırmada Kullanılan Temalar	Araştırmada Kullanılan Temaların İlişkili Olduğu Durumlar
1.Kazanımlarla Tutarlılık	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin: • Öğretim programında yer alan kazanımlara uygun olması.
2.Öğrenci Hazırbulunuşluğuna Uygunluk	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde: • Sunulan bilgilerin açık ve anlaşılır olması, • Kullanılan görsel öğelerin renkli, net, anlaşılır ve açıklamalı olması, • Öğrencinin yakın çevresinden örnekler ve soruların olması, • Öğrencinin ön öğrenmelerine uygun olması, • Öğrencinin örnekler arası karşılaştırma yapmasına fırsat verilmesi, • Bilinmesi gereken kavramların açıklamalarına yer verilmesi.
3.Bilgilerin Güncelliği ve Doğruluğu	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde: • Güncel ve doğru bilgilerin kullanılması.
4.Görsel Öğelerin Kullanılması	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde: • Tablo, şekil, resim ve görsel öğelere yer verilmesi, • Konu ve kazanıma uygun görsellerin olması, • Görsel öğelerin renkli, net, anlaşılır ve açıklamalı olması.
5. Alıştırma Sorularının Varlığı	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde: • Konu ve kazanımla ilgili alıştırma sorularının varlığı, • Öğrencinin yakın çevresini ilgilendiren alıştırma sorularının varlığı, • Öğrenciye araştırma-inceleme becerisi kazandıran ve öğrenciyi düşünmeye yönlendiren alıştırma sorularının varlığı.
6.Öğrenme-Öğretme İlkelerine Uygunluk	8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin: • Somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanması, • Soyutlama ilkesi ile ana fikrin açık ve anlaşılır şekilde ortaya konulması, • Düzey ilkesi ile aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanması, • Şema ilkesi ile öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre kendi öğrenme şemasını kurmasına olanak sağlanması, konu başlıklarının ve alt başlıkların birbiriyle uyumlu olması, ön örgütleyicilerle desteklenmesi, özet bölümlerine yer verilmesi, • Vardama ilkesi ile öğrencinin geçmişi ve geleceği kestirmesi için soru ve örneklerin yer alması, • Materyal örgütleniş ilkesi ile hedefte belirtilen ilkeler etrafında tablo, şema, örneklerle örgütlenerek desteklenmesi

BULGULAR

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin kazanımlarla tutarlılık durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesi'nde 4 kazanım yer almaktadır. İlk kazanım olan “Avrupa'daki gelişmelerin yansımaları bağlamında Osmanlı Devleti'nin yirminci yüzyılın başlarındaki siyasi ve sosyal durumunu kavrar” kazanımıyla ilgili Balkanlarda Sosyal ve Kültürel Yapı'nın

anlatıldığı içerikte sadece Selanik şehrine ait bilgilere yer verilmesi diğer şehirlere ait bilgi ve görselin yer almaması konunun tam yansıtılmadığını göstermektedir. Genel olarak kazanım ve içerik arasındaki ilişki doğru kurulsada bazı konularda kazanımı yansıtacak düzeyde bilgiye yer verilmediği görülmektedir.

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde 8 kazanım yer almaktadır. Altıncı kazanım olan "Misak-ı Milli'nin Kabulünü ve Büyük Millet Meclisinin açılışını vatanın bütünlüğü esasla ile "ulusal egemenlik" ve "tam bağımsızlık" ilkeleri ile ilişkilendirir" kazanımı ile bağlantılı Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı konusu yer almaktadır. Bu konuda Misak-ı Milli ve İstanbul'un İşgali ile Büyük Millet Meclisi'nin açılışına değinilmektedir. Misak-ı Milli kararları ve Meclisin açılışı konusu kazanıma uygun olarak yansıtılmaktadır. Fakat İstanbul'un işgaliyle ilgili az bilgi sunulmasından dolayı içeriğin kazanımı tam olarak yansıtacak düzeyde olmadığı düşünülmektedir.

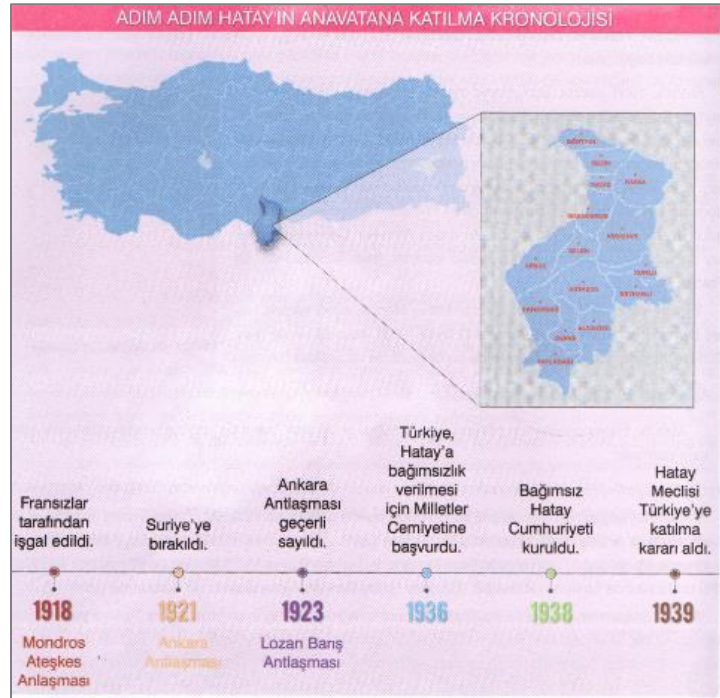
Görsel 1. İstanbul'un İşgali İle İlgili Gazete Haberi (Kurt, 2019, s. 65).

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi'nde 3 kazanım yer almaktadır. İkinci kazanıma "Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder" Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası konusunda Lozan Barış Antlaşması, Türk Dış Politikasında Yaşanan Gelişmeler (Yabancı Okullar Sorunu, Musul Sorunu, Dış Borçlar Sorunu, Nüfus Mübadelesi, Montrö Boğazlar Sözleşmesi), Türkiye'nin Milletler Cemiyetine Girmesi, Balkan Antantı, Sadabat Paktı içeriğiyle ve kronolojik çizelge kullanılarak yer verilmektedir. İçerik incelendiğinde kazanım ile tutarlı ve kazanımı yansıtan nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 2. Türk Dış Politikasında Yaşanan Gelişmeler Kronolojisi (Kurt, 2019, s. 179)

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi'nde üçüncü kazanım "Atatürk'ün Hatay'ı ülkemize katmak konusunda yaptıklarına ve bu uğurda gösterdiği özveriye kanıtlar gösterir" Hatay'ın Anavatana Katılması konusunda Hatay'ın Anavatana Katılması ile ilgili görsel ve kronolojiden faydalanılarak ve içerik ile kazanım bağlantısı kurularak ele alınmaktadır.

Görsel 3. Hatay'ın Anavatana Katılma Kronolojisi (Kurt, 2019, s. 188).

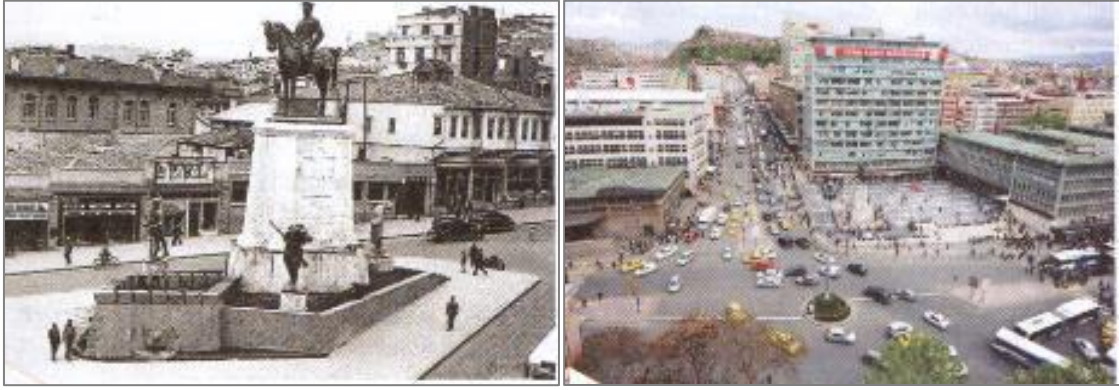
Ders kitabı ele alındığında, bazı konularda kazanımı tam olarak yansıtacak düzeyde bilgi ve örneğe yer verilmediği görülse de genel olarak ünite ve konuların T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi programında yer alan kazanımlarla tutarlı olduğu, konuların kazanımla ilgili sunularak kazanımları yansıttığı görülmektedir.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygunluk durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesi'nde Balkanlarda Sosyal ve Kültürel Yapı konusunda öğrenciye “Yaşadığınız şehrin toplum üzerinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri neler olabilir?” sorusu yöneltilerek öğrencinin yakın çevresindeki örneklerden faydalanması istenmektedir.

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde Kuva-yı Milliye ve Cemiyetler konusunda Kuva-yı Milliye (Milli Kuvvetler) kavramının tanımına kısa ve öz aynı zamanda anlaşılır şekilde yer verilmektedir. Böylece öğrenci için kavramlar anlaşılır hale getirilerek öğrencinin konuyu kavrayacak seviyede olması sağlanmaktadır.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi'nde Siyasi alanda yapılan yenilikler konusunda Ankara'nın başkent olması anlatılırken Ankara Ulus Meydanı'nın eski yıllardaki ve yakın zamandaki görünümüne ait iki görsel ögeye yer verilmektedir. Böylece öğrenciye iki örnek arasında karşılaştırma yapması için fırsat sunulmaktadır.

Görsel 4. Ankara Ulus Meydanı, (1935) ve Ankara Ulus Meydanı, (2017) (Kurt, 2019, s. 117).

Ders kitabı ele alındığında, öğrencinin konuyu anlaması için gerekli görülen kavramların açıklamalarına anlaşılır şekilde yer verilerek içeriğin öğrenci seviyesine uygun hale getirildiği görülmektedir. Öğrencinin kendinden ve yakın çevresinden faydalanacağı örnekler ve sorular yer almaktadır. Görsel ögeler altında açıklamaları ile birlikte anlaşılır şekilde sunulmaktadır. Öğrencinin karşılaştırma yapıp aralarındaki fark ve benzerlikleri bulmasına olanak tanıyan birden fazla örneğe yer verilmektedir. Ayrıca “unutmayınız” ve “bunları biliyor musunuz” adlı konuyu destekleyen bölümlerin içerikte yer almasıyla öğrenciye konu ile ilgili açıklayıcı bilgi sunularak öğrencinin hazırbulunuşluğuna destek sağlanmaktadır. Ders kitabının arkasında bulunan sözlük ve kronolojinin öğrencinin hazırbulunuşluğunu arttıran bir unsur olarak fayda sağladığı düşünülmektedir.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan bilgilerin doğruluk, güncellik ve geçerlilik durumu

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde Sarıkamış Harekatının 102. yılında etkinliğine katılan insanların ve Çanakkaleye tören için gelen Avustralyalı insanların yer aldığı görseller ve açıklamaları güncel veri olarak sunulmaktadır.

Görsel 5. Çanakkale’ye Tören İçin Gelen Avustralyalılar ve Sarikamış’tan ‘Ecdada Yürüyüş’ Etkinliğine Katılan Vatandaşlar (Kurt, 2019, s. 44).

Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi’nde Kahramanmaraş’a ait İstiklal madalya anıtı, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Gaziantep mitinginde yaptığı konuşma ve görsele yer verilmesi, İnönü Muharebelerinin geçtiği yerde Metristepe Anıtı, Mudanya Ateşkes Antlaşmasının imzalandığı bina, İzmir Milli Mücadele Anıtı, Manisa Atatürk ve Kuvayimilli Anıtı, Samsun Milli Mücadele Anıtı, güncel verilerin olduğunu göstermektedir.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi’nde Cumhuriyetin Türk Toplumuna Sağladığı Kazanımlar konusunda Büyük Nutuk ve Onuncu Yıl Nutku içeriği anlatılırken Nutuk ve Onuncu Yıl Nutku ile ilgili sunulan metin inceleme örneğinin doğruluğuna kanıt oluşturmaya adına altında hangi yazar ve eserden alındığı belirtilmektedir.

Demokratikleşme Çabaları ünitesi’nde Cumhuriyet Yönetimine Yönelik Tehditler konusunda “Bir Halkın Uyanışı: 15 Temmuz Demokrasi Zaferine” ait bilginin doğruluğunu teyit etmek için altında alındığı internet kaynağına yer verildiği görülmektedir.

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi’nde Hatay’ın Anavatana Katılması konusunda metin inceleme örneğinin doğruluğunu teyit etmek için altında alındığı kaynağın adı, yılı, sayfa numarası bilgilerine yer verildiği görülmektedir. Hatay’ın Anavatana Katılması konusunda “bunları biliyor musunuz” adlı kısımda sunulan bilginin doğruluğunu teyit etmek için altında alındığı internet kaynağına yer verildiği görülmektedir.

Ders kitabında, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin içeriği gereği eski dönem öğelerinin çoğunlukta olduğu görülmekte olup güncel veriler daha az sayıda yer almaktadır. Ders kitabında yeni verilerin, eski verilerle birlikte sunulması öğrencinin geçmiş ve gelecek arasında kıyaslama yapmasına olanak sağlamaktadır. Ders kitabının arkasındaki görsel kaynakça ve internet kaynakçası incelendiğinde ders kitabında kullanılan verilerin yakın tarihte

alındığına kanıt oluşturmaktadır. Ders kitabı genelinde sunulan örneklerin (metin inceleme, görsel öge, internet haberi, gazete haberi, dergi, kitap) doğruluğuna ve geçerliğine kanıt olması için altında alındığı kaynakları verilerek sunulmaktadır. Ders kitabının arkasında yer alan kaynakça hem bilgilerin doğruluğunu teyit etmek için hem de bilimsel etik açısından önemli görülmektedir. Ders kitabında verilen görsel ögelerin kaynakları incelendiğinde sosyal medya bilgi kaynakları yerine verilerin doğruluğu açısından kurumsal site ve arşivlerden yararlanılmasının daha uygun olacağı görülmektedir.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde tablo, şekil, resim (görsel öğelerin) kullanılması durumu

Tablo 3. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar Ünitesinde Bulunan Görsel Öğelerin Dağılımı

Görsel	f	%
Resim/fotoğraf	26	81.25
Arma	1	3.125
Harita	5	15.625
Toplam	32	100

Tablo 3 Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde bulunan görsel öğelerin dağılımı incelendiğinde Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde % 81.25 oranla en fazla resim/fotoğraf görseline, % 15.625 oranla harita, % 3.125 oranda ise arma görsel ögesine yer verildiği gözlenmektedir. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde Mustafa Kemal'in Çanakkale Cephesinde olduğunu gösteren ünite giriş resmi içerik ile ilgili ve altında açıklamasıyla birlikte sunulmaktadır. Birinci Dünya Savaşı konusunda kullanılan “Birinci Dünya Savaşı’nın başında bloklar” adlı harita açıklamalı, anlaşılır ve renkli şekilde verilmektedir. Ünite içeriğinde, savaş dönemini anlatan resimler konu-kazanım bağlantısı kurularak sunulmaktadır.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesinde Atatürk ve yanındaki kişilerin modern görüntüsünü içeren ünite giriş kapak resmi konuyla bağlantılı olarak ve altında açıklamasıyla birlikte sunulmaktadır. Ankara Ulus Meydanının hem geçmiş döneme hem de yakın döneme ait görsellerine yer verilerek eski-yeni bağlamında karşılaştırma yapılması adına fırsat tanınmaktadır. Görsellerin altında açıklamalar kısa ve öz olarak verilmektedir. Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar konusunda Takvim, Saat ve Ölçülerde Değişim anlatılırken “Bir Takvim Yaprığı” ve “Tartı Ayarı Yaptıran Esnaf” adlı görsellere yer verilmektedir. Soyadı Kanunu anlatılırken Atatürk’ün soyadını gösteren nüfus cüzdanı ve Soyadı kanunu ile ilgili gazete haberi görseli ile içerik desteklenmektedir.

Görsel 6. M. Kemal Atatürk Haydarpaşa Tren Garında (Kurt, 2019, s. 104).

Görsel 7. Bir Takvim Yaprağı (Kurt, 2019, s. 134).

Görsel 8. Tartı Ayarı Yaptıran Esnaf (Kurt, 2019, s. 134).

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesinde Türk dış politikasında yaşanan gelişmeler içeriğinde Musul için düzenlenen mitingi gösteren resmin, mübadelede göç eden Türkleri gösteren resmin ve Hatay'ın Anavatana Katılması konusunda Türk askerinin Hatay'a girişini gösteren resmin siyah-beyaz, net olmayan görüntüsü ile anlaşılır olmadığı gözlenmektedir. Üniteye sunulan diğer görseller uygun büyüklükte olup net görüntüsüyle anlaşılır görünmektedir. Hatay'ın Anavatana Katılması konusunda Adım Adım Hatay'ın Anavatana Katılma kronolojisi görseli açıklamalarıyla birlikte sunulmaktadır.

Görsel 9. Musul İçin Düzenlenen Bir Miting (Kurt, 2019, s. 180).

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde, görsel öğelerden oldukça yararlanıldığı görülmektedir. Görsellerin sunulan bilgilerle, kazanımlarla ilgili olduğu ve çoğunun altında açıklamasının bulunduğu görülmektedir. Görseller arasında eski ve yeni karşılaştırmaları yapılarak öğrencinin geçmiş ve gelecek bağlamında ilişki kurması sağlanmaktadır. Görseller arasında daha çok resim/fotoğraf, harita mevcut olup logo, kroki, kronolojik çizelge, berat, arma gibi görseller de daha az ölçüde ders kitabı içinde yer almaktadır. Görsel öğeler de canlı renklerin kullanıldığı görülmekle birlikte siyah-beyaz görsel öğelere de

yer verildiği gözlenmektedir. Resimlerin anlaşılır, net olanlarının çoğunluğu oluşturduğu fakat az olmakla birlikte küçük, anlaşılması zor ve net olmayan resimlerin de var olduğu görülmektedir. Özellikle 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi gereği ayrı bir öneme sahip olan harita görsellerinin sunumunda canlı renklerin kullanılması, haritaların açıklama ve anlaşılır olması iyi bir özellik olarak sunulmaktadır.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında hedeflenen kazanımlarla ilgili alıştırma sorularının varlığı durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesi'nde 4 hazırlık çalışması ile karşılaşılmaktadır. İşlenecek konu ve kazandırılacak kazanımlar için konu ve kazanımla ilgili öğrenciyi araştırmaya ve hazırlıklı olmaya yönelten sorular yer almaktadır. Sorulara bakıldığında düşünmeye, sorgulamaya kendi fikirlerini oluşturmaya yardımcı olacak nitelikte iyi sorularla karşılaşılmaktadır. Örneğin: “Sizce devletler hukuk alanında neden yenilikler yapmaya ihtiyaç duyarlar?” sorusuyla öğrenciyi sorgulama yapması ve fikirlerini ortaya çıkarması için fırsat sunulmaktadır.

Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi'nde 5 hazırlık sorusu yer almaktadır. “Cephe, otorite, Tekalif-i Milliye, başkumandan, ateşkes, taarruz, gazi, savunma, mareşal, milli marş kelimelerinin anlamlarını araştırınız.” sorusu ile farklı kavramların araştırılması istenmekte olup soru öğrencide ilgi uyandırabilecek nitelikte görünmektedir. Ayrıca “Yaşadığınız şehirde Milli Mücadele Dönemi'nde ülkemize hizmet etmiş ünlü kişiler var ise bunlar hakkında araştırma yapınız.” sorusu öğrencinin yakın çevresiyle bağlantı kurmasına olanak sağlayacak nitelikte görünmektedir. “Kurtuluş Savaşı'nda Batı Cephesi'nde yapılan mücadele ile ilgili yazılan ve söylenen türkü, destan, şarkı, manilerle ilgili bir araştırma yapınız.” şeklinde sunulan hazırlık sorusu da hem diğer disiplinlerle bağlantı kurduracak hem de öğrencinin dikkatini çekecek nitelikte görünmektedir.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi'nde 5 hazırlık çalışması yer almaktadır. Hazırlık çalışma soruları geneline bakıldığında öğrenciyi araştırmaya yönlendiren, düşünme becerilerini kullanabileceği nitelikte sorular sunulmaktadır. Örneğin: “Atatürk'ün ulusal egemenlik konusunda söylemiş olduğu sözler hakkında araştırma yapınız.”, “Demokratik bir yaşamda anayasa gerekli midir?”, “Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun kurulma nedenleri sizce ne olabilir?” ve “Sizce Atatürk, toplumsal yaşamda niçin yenilikler yapma gereği duymuştur?” gibi soruların bulunması buna kanıt olarak gösterilebilir.

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi'nde 5 hazırlık sorusu yer almaktadır. “Türkiye'nin coğrafi konumunu bir harita üzerinde inceleyerek ülkemizin jeopolitik önemi hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.” sorusu öğrencinin hem yaşadığı ülkeyi tanımasına hem de harita okuma becerisi kazanmasına yardımcı olacak nitelikte görünmektedir.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde hazırlık sorularının konu ve kazanım ile ilgili olduğu görülmektedir. Bazı soruların öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye yönelik olduğu bazılarının ise daha üst düzeyde öğrenciyi araştırma-inceleme, düşünme ve sorgulama becerisi kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir. Hazırlık soruları arasında öğrencinin yakın çevresi ve günlük yaşantısı ile bağlantı kurabileceği tarzda ve öğrencide ilgi ve merak uyandıracak nitelikte sorular az sayıda yer almakta olup bazı ünitelerde bu soru örneklerinden faydalanılmadığı görülmektedir. Ünitelerin içinde yer alan ve hemen hemen her konuda içerik ile ilgili ön araştırma olması adına “araştırınız” adı altında öğrenciyi araştırmaya yönlendiren ve öğrencinin konuya hazırlık yapmasını sağlayan soru bölümüne yer verilmektedir.

Tablo 4. Bir Kahraman Doğuyor Ünite Değerlendirme Soru Tipi Dağılımı

Soru tipi	f	%
Klasik	5	26.315
Boşluk doldurma	5	26.315
Doğru-yanlış	4	21.052
Çoktan seçmeli	5	26.315
Toplam	19	100

Tablo 4 Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde değerlendirme soru tipi dağılımı incelendiğinde soru türleri arasında birbirine yakın bir oran görülmektedir. Tabloda % 26.315 oranı ile klasik, boşluk doldurma, çoktan seçmeli soruları, % 21.052 oranı ile doğru-yanlış soru tipi yer almaktadır. Doğru-yanlış soru tipi hariç diğer sorular eşit oranda tabloya yansıtılmaktadır. Klasik sorulara bakıldığında “Atatürk’ün öğrenim gördüğü okullar, onun fikirlerini nasıl etkilemiş olabilir?” sorusu öğrenciyi düşünmeye teşvik eden nitelikte görünmektedir. Klasik sorularda “Mustafa Kemal’in ilk görev yeri olan Şam’da kurduğu cemiyetin adı nedir?” şeklinde öğrencinin bilgi düzeyini ölçen soru tarzı da yer almaktadır. Doğru-yanlış, boşluk doldurma soru tiplerinde genelde daha alt düzeyde bilgi ölçen sorular yer almaktadır. Çoktan seçmeli soru tipinde ise hem öğrencinin bilgi düzeyini ölçen hem de öğrenciyi düşünmeye yönlendiren sorular bulunmaktadır.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı incelendiğinde değerlendirme sorularının konu ve kazanımla bağlantılı olduğu görülmektedir. Klasik sorularda hem öğrenciyi düşünmeye teşvik eden hem de öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye çalışan soru tarzına yer verildiği görülmektedir. Boşluk doldurma ve doğru-yanlış değerlendirme sorularında öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye çalışan soru tarzına yer verildiği görülmektedir. Çoktan seçmeli sorularda ise hem öğrencinin bilgi düzeyini ölçmeye hem de okuduğunu anlamasına yönelik sorulara rastlanmaktadır. Ünite ölçme ve değerlendirme sorularının cevap anahtarına (klasik soru tipi hariç boşluk doldurma, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli) ders kitabının sonunda yer verilmekte olup böylece öğrencilerin cevap anahtarına da rahatlıkla ulaşması sağlanmaktadır.

8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygunluk durumu

a. İçeriğin somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanması durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesi’nde somuttan soyuta ilkesine uygun olarak konuyu öğrenci adına somutlaştırabilecek, içeriğin anlaşılır olmasını sağlayacak somut örneklerden, harita ve görsellerden, kronolojik sıralamalardan, internet ve dergilerden alınan metin incelemelerinden yararlanıldığı görülmektedir. Balkanlarda Sosyal ve Kültürel Yapı konusunda “araştırınız” kısmında “Yaşadığınız şehrin toplum üzerinde ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri neler olabilir? Mustafa Kemal’in çocukluğunun geçtiği Selanik şehri ve şehrin etnik yapısı hakkında araştırma yapınız.” sorusuyla öğrencinin yakın çevresinden uzağa ilkesine uygun hareket etmesine olanak sağlanmaktadır.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi’nde somuttan soyuta ilkesiyle örtüşecek şekilde internet haberine, yapılan inkılapları gösteren eski ve yeni kurumlar karşılaştırma görseline, kültür-sanat ve sağlık alanında yapılan çalışmaların kronolojik çizelge örneğine, Nutuk adlı eserden alınan bazı bölüm örneklerine, konu ile bağlantılı resimlere rastlanmaktadır. Cumhuriyetçilik konusunda Cumhuriyet, Mutlakıyet, Meşrutiyet gibi kavramların açıklamaları yer alarak içerik, basitten karmaşığa kolay olandan zora doğru doğru verilmektedir.

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi'nde somuttan soyuta ilkesiyle bağlantılı olarak Türk dış politikası'nda yaşanan gelişmelerle ilgili kronolojik çizelgeye, Hatay'ın Anavatana Katılması ile ilgili dergiden alınan örnek metine ve adım adım Hatay'ın Anavatana Katılmasını gösteren kronolojik çizelgeye yer verilmektedir. Konuların içerisinde öğrenciye yabancı olabilecek ve öğrencinin konuyu anlaması için gerekli görülen farklı kavramların (etabli, mübadele gibi) açıklamalarına yer verilerek konular basitten karmaşığa ve kolaydan zora doğru sıralanmaktadır.

b. Soyutlama ilkesi ile içerikte ana fikrin açık ve anlaşılır şekilde ortaya konulması durumu

Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm ünitesi'nde Maarif Kongresi konusunda görüldüğü gibi konularla ilgili tanımlar konuların başında verilmekte olup metnin ana noktasına konu içerisinde açık ve yalın şekilde ulaşılmaktadır. Atatürk'ün eğitime verdiği önemi gösteren örnek olarak savaşın devam ettiği ve bir milletin var olma mücadelesi verdiği sırada, eğitim meselesini en önemli meselelerden biri olarak görerek 15 Temmuz 1921' de Maarif kongresinin topladığının belirtilmesi konunun ana fikrini açık olarak göstermektedir. Ünite içeriğinde konuların ana düşüncesine anlaşılır şekilde ulaşılmaktadır.

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi'nde Atatürk İlkeleri konusuna bakıldığında Cumhuriyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Laiklik, İnkılapçılık gibi kavramların açıklamalarına konu başında yer verilerek içeriğin sunumunda tümdengelsel bir yaklaşım izlenmektedir. Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar konusunda Saltanatın Kaldırılması'ndan bahsedilirken önce kısaca "Saltanat" kavramının ne olduğu, neden kaldırılması gerektiği belirtilerek içerik tümdengelsel şekilde açıklığa kavuşturulmaktadır. Halifeliğin Kaldırılması konusunda da aynı şekilde öncelikle "Halife" kavramının ne olduğu açıklamasına yer verilerek konu tümdengelsel anlatım yoluyla sunulmaktadır.

c. Düzey ilkesi ile içeriğin aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanması durumu

Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye ünitesi'nde, Çağdaş Türkiye'nin Temelleri : Atatürk İlkeleri konusunda ilkeler ele alınırken konu başında kavramların, terimlerin anlam ve açıklamalarına yer verilerek içeriğin birbirine önkoşul olacak şekilde sıralandığı gözlenmektedir. Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar (Saltanatın Kaldırılması, Ankara'nın Başkent Oluşu, Cumhuriyetin İlanı, Halifeliğin Kaldırılması gibi), Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar, Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar, Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar, Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar, Sağlık Alanında Yapılan İnkılaplar ve Cumhuriyetin Türk Toplumuna Kazandırdığı Olanaklar ele alınıp konu tamamlanmaktadır. Her ilke ve yapılan inkılap kendi içinde bir bütün olarak birbirini tamamlayan nitelikte hem önkoşul olma özelliği hem de kronolojik sıra takip edilerek ünite içerisinde yer almaktadır. Ayrıca konu başlarında konu ile ilgili tanım ve kavramların açıklamalarına yer verilerek içeriğin önkoşul olma özelliği adına pekiştirme sağlanmaktadır.

d. Şema ilkesi ile içeriğin öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre kendi öğrenme şemasını kurmasına olanak sağlaması durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesinin ana ve alt başlıkları aşağıda verilmektedir:

1. Güçlü Avrupa'nın Doğuşu ve Osmanlı Devleti
 - a. Güçlü Avrupa'nın Temelleri
 - b. 20. Yüzyıla Girerken Osmanlı Devleti

- c. Düşünce Akımları
- 2. Mustafa Kemal'in Hayatı
 - a. Çocukluğu
 - b. Öğrenim Hayatı
- 3. Mustafa Kemal'in Fikir Hayatını Etkileyen Kişiler
- 4. Mustafa Kemal'in Askerlik Hayatı
 - a. Askerlik Hayatı
 - b. Mustafa Kemal'in Kişilik Özellikleri

Ünite ana ve alt başlıkları incelendiğinde, içeriğin ana ve alt başlıkları birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan nitelikte sunulmaktadır. Konu başlıkları birbirine önkoşul olarak aşamalı şekilde oluşmaktadır. İçerik, öğrenciye yeni bilgiyi almasına yardımcı olacak biçimde resim, harita, kartpostal, kronolojik çizelge gibi ön örgütleyiciler kullanılarak sunulmaktadır. Ayrıca konu aralarında “unutmayınız” ve “bunları biliyor musunuz” adıyla sunulan bilgilerle öğrencinin anlamlı şema kurması ve yeni bilgiler edinmesine yönelik destek sağlanmaktadır. Özet çalışmaları öğrencinin şema oluşturmada önemli olmasına rağmen ünitenin başında ya da sonunda böyle bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

e. Vardama ilkesi ile içerikte öğrenciye geçmişi ve geleceği kestirmesi için olanak verilmesi durumu

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesinde vardama ilkesiyle ilgili olarak ünite içinde sorulan sorularla öğrenciye geçmişi ve geleceği kestirmesi için imkan sağlanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti konusunda “görüşünü söyle” kısmında “Birinci Dünya Savaşı öncesinde Osmanlı Devleti'nde bir yönetici olsaydınız savaşa girme konusunda düşünceniz ne olurdu?” sorusuyla öğrenciden kendini o dönem koşulları içinde düşünüp o kişilerin yerine koyarak geçmiş hakkında kestirimde bulunması istenmektedir.

Milli Mücadele'de Karşılaşılan Sorunlar ve Mustafa Kemal konusunda “görüşünü söyle” kısmında “Karşılaştığınız zorluklar, engeller olduğunda siz de Atatürk'ü kendinize örnek alırmıydınız?” sorusuyla öğrenciye böyle bir durumla karşı karşıya geldiğinde neler yapabileceği ile ilgili olarak geleceğe yönelik bir tahminde bulunması için yardımcı olunmaktadır.

Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ünitesi'nde Türk Dış Politikasında Yaşanan Gelişmeler konusunda “soru/yorum” kısmında “Fransa'nın yabancılara ait okulların Türk Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmasına karşı çıkmasının nedenleri neler olabilir?” sorusuyla öğrenciye geçmişe dönük kestirimde bulunmasına, “soru/yorum” kısmında “Sizce Musul Sorunu neden Lozan Barış Antlaşması'nda çözümlenmemiş olabilir?” sorusuyla öğrenciye geçmişe dönük çıkarımda bulunmasına, “soru/yorum” kısmında “Savaştan yeni çıkmış bir devletin dış borç ödemesinin zorluğu hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusuyla öğrenciye o dönemin şartlarına göre düşünerek geçmişe dönük kestirimde bulunması için imkan sunulmaktadır.

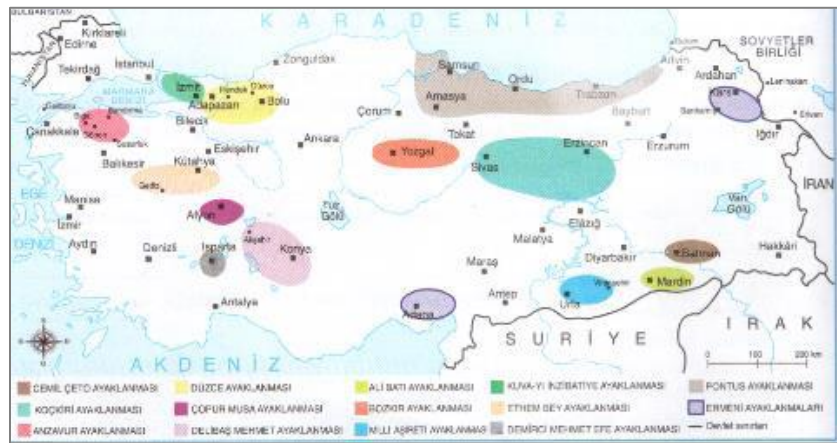
f. Materyal örgütlenişi ilkesi ile içeriğin hedefte belirtilen ilkeler etrafında tablo, şema, örneklerle örgütlenerek desteklenmesi durumu

Bir Kahraman Doğuyor ünitesinde Mustafa Kemal'in Hayatı konusunda öğrenim hayatına ait içerikte metin inceleme örneğine yer verilerek “Atatürk'te tarih sevgisinin oluşmasında tarih öğretmenin nasıl bir etkisi vardır?” sorusu öğrenciye yöneltilmektedir. Örnek metinde verilen bilgiye uygun olarak sorulan soru ile konunun, öğrencinin bilgiyi uygun durumda kullanmasına fırsat verecek şekilde düzenlendiği görülmektedir.

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti konusunda Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanında savaşa çekme nedenlerini gösteren tabloya yer verilmekte olup Osmanlı Devleti'nin savaşa girme nedenleri Osmanlı Devleti'ne ait olan bir arma görseli etrafında anlatılmaktadır. Daha sonra bu konuyla ilgili öğrenciye yöneltilen “Bir devletin başka bir devlete güvenerek savaşa girmesini doğru buluyor musunuz?” sorusuyla konu ile materyal ilişkilendirilerek öğrenciye sunulan bilgileri uygun durumda kullanması için imkan tanınmaktadır.

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde İz Bırakanlar: Kut'ül Amare, Çanakkale ve Sarıkamış konusunda Çanakkale'ye tören için gelen Avustralyalılar ve Sarıkamış'tan “Ecdada yürüyüş” etkinliğine katılan vatandaşların görseliyle birlikte açıklamasını içeren internet haberine yer verilmektedir. Verilen haberin ardından “görüşünü söyle” kısmında “Her yıl Gelibolu'ya gelen Anzaklar ile yine her yıl Sarıkamış'ta ataları için yürüyüş yapan Türk gençleri hangi yönlerden birbirine benziyorlar?” ve “araştırınız” kısmında “Dünya haritası üzerinden Avustralya'nın ve Çanakkale'nin yerini inceleyiniz. Anzak günü için gelen bu insanların ne kadar uzak bir yerden geldiğini araştırınız.” şeklinde yöneltilen iki soru bulunmaktadır. Bu sorular ile içerik örneklerle desteklenerek konu-materyal örgütlenişi gerçekleştirilmektedir ve öğrenciye harita üzerinde uygulama yapması için fırsat tanınmaktadır.

Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar ünitesi'nde Büyük Millet Meclisine Karşı Çıkan Ayaklanmalar konusunda Anadolu'da Büyük Millet Meclisine Karşı Çıkan Ayaklanmalara ait bir harita görseline yer verilerek “soru/yorum” kısmında “Haritayı incelediğimizde İstanbul hükümeti'nin ve İtilaf Devletleri'nin desteklediği ayaklanmaların boğazlar bölgesinde meydana gelme nedeni ne olabilir?” sorusu sorulmaktadır. Böylece içerik harita görseliyle desteklenerek öğrenciye harita üzerinde uygulama yapması için imkan verilmektedir.

Görsel 10. Anadolu'da Büyük Millet Meclisine Karşı Çıkan Ayaklanmalar (Kurt, 2019, s. 68).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Birinci alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin öğretim programında yer alan kazanımlarla tutarlı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bazı konularda içerik sunulurken

kazanımı yansıtacak düzeyde bilgiye yer verilmediği görülmüştür. Genel olarak ders kitabı içeriğinin öğretim programı kazanımları ile uyumlu olduğu belirlenmiştir. Kazanıma uygun şekilde sunulan içerikte görsel, tablo, harita, metin alıntı örnekleri ile konular zenginleştirilerek kazanım ve içerik bağlantısı oluşturmaya yardımcı olunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ginesar (2017) tarafından yapılan çalışmada ders kitabı içeriğinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders programıyla tutarlı olduğunun belirtilmesi bu araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Çelebi (2010) tarafından yapılan çalışmada ders kitapları içeriğinin kazanımı büyük oranda yansıttığı, yansıtmayan bölümlerde ise konuların eksik sunulduğu sonucu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

İkinci alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında sunulan içerik, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun, açık ve anlaşılır şekilde verilmiştir. Renkli harita ve görsel öğelerden yararlanılarak içeriğin öğrencinin hazırbulunuşluğuna uygun hale getirildiği görülmüştür. Konuyla ilgili öğrenciye sorular yöneltilerek öğrencinin kendinden ve yakın çevresinden örnek vermesi istenip içerik öğrenci için daha anlamlı hale getirilmiştir. Ders kitabının genelinde harita, resim ve diğer görsel öğeler altında açıklamalarına yer verilerek anlaşılır şekilde yer almıştır. İçerik, öğrencinin karşılaştırma yapmasına fırsat veren nitelikte ve örnekler arası fark ve benzerlikleri ayırt ederek içeriği anlamasını kolaylaştıracak şekilde sunulmuştur. Konu ile ilgili anlamı bilinmesi gereken kavram ve terimlerin açıklamalarına yer verilerek konunun öğrenci seviyesi için anlaşılır olmasının sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Karavar (2018) tarafından yapılan çalışmada ders kitabında genel olarak açık, anlaşılır bir üslup kullanıldığının belirtilmesi yapılan araştırmanın sonucu ile paralel görünmektedir.

Üçüncü alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde geçmiş dönemlere ait bilgilerin güncel verilerden faydalanılarak sunulduğu fakat güncel öğelerin yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitabında metin inceleme örnekleri, görsel öğeler, internet haberi, gazete haberi, dergi ve kitaplardan alınan örnekler bilgilerin doğruluğuna ve geçerliliğine kanıt oluşturacak şekilde altında alındığı kaynaklar verilerek sunulmuştur. Ders kitabı sonundaki görsel kaynakçada görsellere erişim tarihlerinin güncel verildiği görülmüştür. Ders kitabı sonunda yer alan kaynakça ile internet kaynakçası hem sunulan bilgilerin geçerli ve doğru olduğunu teyit etmek adına hem de bilimsel etik açıdan uygun bulunmuştur. Ders kitabında verilen görsellerin kaynaklarına bakıldığında görsel kaynakçada sosyal medya bilgi kaynakları yerine devlet arşivleri ya da kütüphane gibi bilimsel ve güvenilir veri kaynaklarının kullanılmasının daha uygun olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Dördüncü alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinde, ünite girişindeki kapak resimleri konuyla ilgili olarak sunulmuştur. Görsel öge olarak, haritalar, tablolar ve resimlerden yararlanılmış ve görseller genel olarak canlı renkli, anlaşılır konulara uygun görülmüştür. Görsel öğelerde çoğunlukla canlı renklerin kullanıldığı görülmekle birlikte bazı konularda siyah-beyaz öğelere de yer verildiği gözlenmiştir. Görsellerin arasında az olmakla birlikte küçük, anlaşılması zor ve net olmayan resimlerin de var olduğu görülmüştür. Görseller arasında siyah-beyaz, küçük, net olmayan şekilde sunulanlar görsel öğelerin anlaşılabilirliğini zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Görseller arasında daha çok resim/fotoğraf, harita mevcut olup logo, kroki, kronolojik çizelge, berat, arma gibi görseller de daha az olmakla birlikte ders kitabı içinde yer almıştır. Görsellerin altında kısa ve öz şekilde açıklamaları olduğu ve konu ve kazanım ile uyumlu sunulduğu gözlenmiştir. Ders kitabı içeriğinin, geçmiş dönemde yaşanan gelişmeleri

gösteren gazete haberlerine ait görsellerle desteklendiği görülmüştür. Bazı görsellerin öğrencinin iki örnek arasındaki fark ve benzerlikleri karşılaştırması için eski-yeni olarak birden fazla örnek ile sunulduğu görülmüştür. Ders kitabının ön kapağının dersin içeriğine uygun renkli, net ve anlaşılır nitelikte olduğu ve ders kitabı sonunda yer alan görsel kaynakçanın hem etik açıdan hem de görsellere ulaşılması adına uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada görseller arasında en fazla fotoğraflardan yararlanıldığı bununla birlikte resim, çizim/karikatür, minyatür, harita, tarih/zaman şeridi vb. çeşitli türlerde görsel unsurlardan da yararlanıldığı, görsellerin konulara uygun, bu konularla bağlantılı bir şekilde oluşturulduğu, görsellerin genellikle baskı açısından temiz ve net olduğu ancak özellikle siyah beyaz fotoğraf biçiminde olan görsellerin varlığı ve bazı görsellerin boyutlarının küçük olması, öğrencilerin bu görsellerde yer alan unsurları incelemesini zorlaştırdığı sonucu bu araştırmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Yıldırım (2014) tarafından yapılan araştırmada çalışma kitabının tasarım ve görsel düzen, fiziksel yapı özelliklerine ilişkin elde edilen verilerden hareketle Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin genel olarak olumlu düşündüklerinin belirtilmesi araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Beşinci alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan hazırlık sorularının konu ve kazanımla ilgili sunulduğu, öğrenci seviyesine uygun olduğu görülmüştür. Ünite başında işlenecek konu ve kazandırılacak kazanımla ilgili öğrenciyi araştırmaya ve hazırlıklı olmaya yönlendiren sorulara yer verilmiştir. Bazı hazırlık sorularının öğrencinin bilgi düzeyini ölçen bazılarının ise daha üst düzeyde öğrenciye araştırma-inceleme, düşünme ve sorgulama becerisi kazandıran nitelikte olduğu görülmüştür. Hazırlık çalışmaları arasında öğrencinin yakın çevresiyle ve günlük yaşantısıyla ilgi kurabileceği, öğrencide ilgi ve merak uyandıracak nitelikte soru tarzına az sayıda yer verildiği görülmüş olup daha fazla soru örneklerinden faydalanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada hazırlık sorularının öğrencilerin seviyelerine uygun, ulaşabileceği araştırma kaynaklarını kullanabileceği biçimde oluşturulduğunun ve hazırlık sorularının alıştırma ilkelerine uygun olduğunun belirtilmesi bu araştırma ile paralel sonuçlar göstererek araştırma sonuçlarını destekleyen nitelikte görünmektedir.

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan değerlendirme soruları klasik, boşluk doldurma, doğru-yanlış, çoktan seçmeli sorular şeklinde sunulmuştur. Klasik sorularda hem öğrenciyi düşünmeye teşvik eden hem de öğrencinin bilgi düzeyini ölçen soru tarzı yer almıştır. Doğru-yanlış, boşluk doldurma sorularında genelde daha alt düzeyde öğrencinin bilgi düzeyini ortaya çıkaran soru tarzına yer verilmiştir. Çoktan seçmeli sorularda ise hem öğrencinin bilgi düzeyini ölçen hem de okuduğunu anlamasına yönelik soru tarzına yer verilmiştir. Değerlendirme sorularının genel olarak dersin içeriğine ve dersin kazanımlarına uygun şekilde sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Altıncı alt problemin bulgularına yönelik sonuçlar:

8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı içeriğinin düzenlenmesinde öğrenme-öğretme ilkelerine uygunluğu ile ilgili sonuçlar aşağıda verilmiştir:

- a) İçeriğin somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru sıralanmasına dair sonuçlar: Konunun anlaşılır olmasını sağlayacak somut örneklerden, harita ve görsellerden, kronolojik sıralamalardan, internet haberlerinden ve dergilerden alınan metin incelemelerinden yararlanılmıştır. Konu içerisinde sunulan örnek sorularla öğrencinin yakın çevresinden uzağa ilkesine uygun hareket etmesine

olanak sağlanmıştır. Konular içerisinde öncelikle bilinmesi gereken kavramların açıklamalarına yer verilerek içeriğin, basitten karmaşığa, kolay olandan zora doğru sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitaplarında görsellerden, örnek metinlerden, haberlerden, çeşitli kaynaklardan yapılan alıntılardan yararlanılarak somuttan soyuta ilkesine uygun bir yaklaşım izlendiği, ders kitaplarında içeriğin yakından uzağa ilkesine uygun olarak sunulduğu sonucu bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.

- b) Soyutlama ilkesi ile içerikte ana fikrin açık ve anlaşılır şekilde ortaya konmasına dair sonuçlar: Ders kitabı içeriğinde ana fikir açık, anlaşılır şekilde ortaya konularak öğrencinin içerikte verilen ana düşüncüyü anlaması sağlanmıştır. Ders kitabında önce konu ile ilgili tanımlar ve bilinmesi gereken kavramlar açıklanarak tümdengelimsel yaklaşım izlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitapları içeriğinde ana fikre açık ve anlaşılır bir şekilde yer verilerek soyutlama ilkesine uyulduğu sonucu bu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.
- c) Düzey ilkesi ile içeriğin aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanmasına dair sonuçlar: Ders kitabı içerisinde konular birbirine önkoşul olacak şekilde, aşamalı, kronolojik sıra takip edilerek düzey ilkesine uygun olarak verilmiştir. Tarih konularının öğrenilmesinin ve hatırdan kalmasının kolaylaştırılması için kavramların açıklamalarına konu içerisinde yer verilerek içeriğin, ön koşul olma ilkesi çerçevesinde ve anlam bütünlüğünü oluşturan yapıda sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitaplarında konuların kronolojik olarak sıralanarak düzey ilkesine uygun bir şekilde verildiği sonucu bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.
- d) Şema ilkesi ile içeriğin öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine göre kendi öğrenme şemasını kurmasına olanak sağlamasına dair sonuçlar: Ders kitabı içeriğinin ana ve alt başlıklarının birbiriyle uyumlu, birbirine ön koşul olacak nitelikte aşamalı olarak sıralandığı gözlenmiştir. Ders kitabı içeriği resim, harita, kartpostal, kronolojik çizelge gibi ön örgütleyiciler kullanılarak öğrencinin yeni şema oluşturmada ve anlamlı öğrenmesini destekleyici nitelikte sunulmuştur. Şema ilkesi kapsamında özet bölümleri öğrencinin konuyu bütünlük içinde görmesi için önemli olmasına rağmen ders kitabı içerisinde özet bölümlerine yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitaplarının çoğunda başlıkların ve alt başlıkların birbirleriyle bağlantılı olarak verildiği sonucu bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir. Karavar (2018), Ginesar ve Güven (2018), Ginesar (2017) ve Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmalarda incelenen ders kitaplarında özet bölümüne yer verilmediğinin belirtilmesi bu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.
- e) Vardama ilkesi ile içeriğin öğrenciye geçmiş ve geleceği kestirmesine olanak vermesine dair sonuçlar: Ders kitabında öğrencinin ders kitabından edindiği bilgi ve becerilerden yola çıkarak çıkarımda bulunmasına yardımcı olacak nitelikte daha çok geçmiş kestirmesine dönük sorulara yer verilmiş olup geleceği kestirmesine imkan tanıyan sorulara ise daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitaplarında vardama ilkesi ile ilgili daha çok geçmiş kestirmeye yönelik sorulara yer verildiği sonucu bu araştırmanın sonucu ile paralellik göstermektedir.
- f) Materyal örgütleniş ilkesi ile içeriğin hedefte belirtilen ilkeler etrafında tablo, şema, örneklerle örgütlenerek desteklenmesine dair sonuçlar: Ders kitabında resim, kronolojik çizelge, tablo, metin ve eser incelemelerinden faydalanılarak içeriğin örneklerle desteklendiği görülmüştür. Konu ile ilgili iki farklı görsel örneğine yer verilerek öğrencinin örnekler arasında karşılaştırma yapması için fırsat tanındığı görülmüştür.

Konular, sunulan örneklerin ardından öğrencilerin yorum yapmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. İçerikte sunulan bilgi ve ilkelerin, konu-materyal örgütlenişi çerçevesinde sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çelebi (2010) tarafından yapılan araştırmada ders kitapları içeriğinde bilgi ve ilkelerin şema, tablo, örnek vb. öğretime yardımcı materyallerle ilişkilendirilerek materyal örgütlenişi ilkesine uygun sunulduğu sonucu bu araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. Ders kitapları içeriğinde sunulan tüm konu ve başlıkların kazanımı tam anlamıyla yansıtması sağlanmalıdır. Ders kitaplarında kazanımı yansıtacak düzeyde bilgiye yer verilmeyen konuların olmamasına özen gösterilmelidir. Konular yeterli düzeyde örnek ve bilgi ile desteklenerek sunulmalıdır.
2. Ders kitaplarında hem dersin amacına ulaşması hem de öğrencinin derste sunulan içeriği günümüzle ilişkilendirerek daha kolay anlaması için çok sayıda güncel görsel öge ve veri kullanılmalıdır. Ders kitaplarında yer alan verilerin güncel ve doğru olmasını sağlamak için bilimsel ya da güvenilir olan bilgi kaynakları tercih edilmelidir.
3. Ders kitabında sunulan görsel öğelerin anlaşılır olmasını sağlamak için küçük boyutta, siyah-beyaz ve net görünmeyen şekilde sunulan görsellerin görsel düzen ilkelerine uygun şekilde verilmesine dikkat edilmelidir.
4. Ders kitaplarında kullanılan değerlendirme sorularında öğrenciyi düşünmeye, araştırma-inceleme yapmaya ve sorgulamaya yönelten üst düzey soru örneklerine daha fazla yer verilmelidir. Ders kitaplarında öğrencinin anlamlı ve kalıcı öğrenmesini sağlamak için kendisini ve yakın çevresini ilgilendiren soru ve örneklerle daha fazla yer verilmelidir. Ders kitaplarında vardama ilkesi ile ilgili öğrencinin geleceği kestirmesine yönelik soru örneklerine daha fazla yer verilmelidir.
5. Ders kitaplarında öğrencinin yeni şema kurmasına ve var olan şemasını geliştirmesine destek olacak özet bölümlerine yer ayrılmalıdır.
6. İçerik düzenleme ilkeleri ölçüt alınarak başka derslerin ve başka sınıf düzeylerinin ders kitaplarını incelemeye yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (2010). *Türk eğitim tarihi*. (17. Baskı). Pegem Akademi.
- Candan, A. S. (2010). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi*. Umuttepe Yayınları.
- Çelebi, A. (2010). *Sosyal bilgiler ders kitapları tarih konularının içerik düzenleme ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- Demirel, Ö. (2009). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. (12. Baskı). Pegem Akademi.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T.C inkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Nobel Yayın.
- Ginesar, Ö. (2017). *8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve tutumlarının belirlenmesi*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Ginesar, Ö. ve Güven, C. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabıyla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 9(16), 1017-1041.

- İslamoğlu, A. H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. (2. Baskı). Beta Yayın.
- Karavar, H. (2018). Sekizinci sınıf inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının bilimsel yeterlilik açısından incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*. 1(2), 88-95.
- Köksal, O. ve Atalay, B. (2019). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (4. Baskı). Eğitim Yayınevi
- Kurt, Ö. (2019). *T.C inkılap tarihi ve Atatürkçülük 8. sınıf ders kitabı*. Nev Kitap.
- MEB (2019). Ders kitapları hakkında merak edilenler. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26180800_ders_kitaplari_hakkinda_brsr.pdf
- MEB (2019). Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait e-içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_08/26172658_Kitap_Ynceleme_deg_kriter.pdf
- MEB (2020). T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=355>
- MEB (2020). Milli eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1605.pdf>
- Nas, R. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. (3. Baskı). Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve materyaller*. (3. Baskı). Pegem Yayın.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi makale ve bildiriler*. Gazi Kitabevi.
- Sönmez, V. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. (2. Baskı). Anı Yayıncılık.
- Tan, Ş. (2007). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. (11. Baskı). Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (7. Baskı). Seçkin Yayın.
- Yıldırım, F. (2014). *8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğrenci çalışma kitabı hakkında sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Yılmaz, M. S. (2005). İlköğretimde Atatürkçülükle ilgili konular programı (programın yapısı ve diğer ilköğretim programlarıyla uyumluluğu), M. Saray ve H. Tosun. (editörler). *İlk ve orta öğretim kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi: Mevcut durum, sorunlar ve çözüm önerileri içinde* (ss.145-154). Atatürk Araştırma Merkezi. Divan Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Examination of the Compliance of 8th Grade Course Book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism to the Content Organizing Principles

The aim of this study is to examine the compliance of the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, which has been determined as a course book for the academic year 2019-2020, to the content organizing principles.

The study was carried out using document analysis method among qualitative research methods. As the data source in research, from the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, which had been determined as the course book for academic year 2019-2020 by the Ministry of Education, was benefited. The data obtained in the study were analyzed through descriptive analysis in line with the themes previously determined.

According to the results of the research, while the content was presented in the 8th grade course book for The History of Revolution of the Republic of Turkey and Kemalism, its content was found to be consistent with the curriculum achievements, although it was observed that there was not enough knowledge to reflect the attainment in some subjects. The content presented in the course book is given in a clear and understandable manner and also in accordance with the student's readiness level. It has been understood that current items are used in the course book but not one a sufficient level. There are more pictures/photos and maps in the course book images. It has been seen that visuals such as logo, sketch, chronological chart, and emblem are included in the course book, although to a lesser extent. Although visual items are generally seen to be clear, understandable, annotated and suitable for the acquisitions, black and white, unclear visuals exist also in the course book. It has been understood that the preparatory questions in the course book are relevant to the subject and attainment and also appropriate for the student level. It has been seen that the preparation questions are both measuring the level of knowledge of students and providing them with research, analysis, thinking and questioning skills. The evaluation questions in the course book (classic, fill-in-the-blank, true/false, multiple choice) are presented in accordance with the content and outcome of the course. The course book content was created in accordance with the learning and teaching principles. Concrete examples used in the course book ensure that the subjects are understandable. The content of the course book is presented in form of simple to complex and easy to difficult by giving explanations of the concepts necessary to be known first. With the sample questions presented in the course book, the student was allowed to act in accordance with the principle of narrow to away from the near environment. The main idea presented in the content of the course book is clear and understandable. The topics in the course book are complementary and prerequisite to each other, followed by a phased chronological order and presented in accordance with the level principle. It is seen that the main and sub-titles of the course book are listed in stages that are compatible with each other and that's a prerequisite for each other. The presented content of course book will support the students to create a new scheme by using pre-organizers such as pictures, maps, postcards and chronological charts. It is seen that the abstract sections that are important within the scope of the scheme principle are not included in the course book. In the course book, more questions were given for the students to predict the past by using the principle of prediction, and the questions that allow them to predict the future were less.

It is concluded that the knowledge, principles and examples in the course book are presented within the framework of subject-material organization.

"International Journal of New Approaches in Social Studies - IJONASS" is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).